

۲. تعیین شعاع عملکرد مفید انواع کاربریهای خدماتی

۲.۱. بررسی استانداردهای ارائه شده در ارتباط با شعاع عملکرد مفید انواع کاربریهای خدماتی :

۲.۱.۱. شعاع عملکرد مفید انواع واحدهای آموزشی :

بررسی‌ها نشان می‌دهد، شعاع عملکرد مفید انواع کاربری آموزشی دارای نوسان قابل توجهی است که می‌تواند به صورت زیر مورد اشاره قرار گیرد:

۲.۱.۱.۱. شعاع عملکرد مفید کودکستان: شعاع عملکرد مفید کودکستان حدود ۵۰۰ - ۳۰۰ متر

تعیین گردیده است. بر همین اساس حداکثر فاصله پیاده‌روی برای کودکستان در مناطق شهری ۵۰۰ متر است. [۱۱ ص ۲۰۳] در منابع دیگر شعاع عملکرد مفید کودکستان حداکثر ۳۰۰ متر تعیین گردیده است. [۹ ص ۱۸] سید محسن حبیبی و صدیقی مسایلی نیز در کتاب «سرانه فضاهای استانداردهای تعیین شده توسط وزارت آموزش و پرورش، نیز حوزه خدماتی کودکستان را ۵۰۰ - ۳۰۰ متر اعلام می‌نماید.

۲.۱.۱.۲. شعاع عملکرد مفید دبستان: حداقل شعاع دسترسی آموزش ابتدایی ۴۰۰ متر و حداکثر

آن ۸۰۰ متر است و امکان دسترسی به دبستان نیز باید به صورت پیاده تامین گردد. [۱۵] در دیگر منابع، شعاع عملکرد مفید دبستان حداکثر ۷۰۰ متر تعیین گشته است. [۹ ص ۲۰۳] ضمن آنکه استانداردهای تعیین شده توسط وزارت آموزش و پرورش، نیز حوزه خدماتی دبستان را ۵۰۰ متر پیش‌بینی نموده‌اند.

۲.۱.۱.۳. شعاع عملکرد مفید مدرسه راهنمایی: حداقل شعاع دسترسی مراکز آموزش راهنمایی

۸۰۰ متر و حداکثر آن ۱۲۰۰ متر است که می‌باید امکان دسترسی به صورت پیاده را در زمان حداکثر ۱۵ دقیقه تامین نماید. [همان] همچنین شعاع عملکرد مفید مدرسه راهنمایی ۱۲۰۰ متر [۹ ص ۲۰] و یا ۱۵۰۰ متر [۱۱ ص ۲۰۴] نیز پیش‌بینی گردیده است. ضمن آنکه در استانداردهای ارائه شده توسط وزارت آموزش و پرورش، حوزه خدماتی مدرسه راهنمایی ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ متر است.

۲.۱.۱.۴. شعاع عملکرد مفید دبیرستان: در منابع مختلف شعاع عملکرد مفید دبیرستان، حداکثر

۲۰۰۰ متر در نظر گرفته شده است. [۱۵] حداقل شعاع دسترسی دبیرستان را ۱۲۰۰ متر و حداکثر آن را ۲۰۰۰ متر پیشنهاد می‌نمایند. که باید به صورت پیاده و یا سواره تامین گردد. زمان حدودی برای پیاده‌روی از منزل تا دبیرستان نیز در حدود ۲۰ دقیقه برآورد گردیده است. [همان] در حقیقت شعاع عملکرد مفید دبیرستان را می‌توان در سطح ناحیه و یا شهر تعیین نمود. [۹ ص ۲۱] ضوابط و معیارهای پیشنهادی آموزش و پرورش که در جدول شماره ۲۷ آمده است، حوزه خدماتی دبیرستان را ۲۰۰۰ متر تعیین می‌نماید.

جدول ۲۷: حوزه‌های خدماتی پیشنهادی مدارس توسط وزارت آموزش و پرورش

حوزه خدماتی	نوع مدرسه
۵۰۰ - ۳۰۰ متر	کودکستان
۵۰۰ متر	دبستان
۲۰۰۰ - ۱۰۰۰ متر	مدرسه راهنمایی
۲۰۰۰ متر	دبیرستان

منبع: دفتر فنی وزارت آموزش و پرورش، ضوابط و معیارهای ساختمان‌های آموزشی در ایران، نشریه شماره ۱

در مجموع می‌توان میزان حداقل و حداکثر شعاع عملکرد مفید مراکز آموزشی را با توجه به ضوابط و منابع مورد بررسی به شرح جدول (۲۸) خلاصه نمود.

جدول ۲۸: حداقل و حداکثر شعاع عملکرد مفید مراکز آموزشی

نحوه دسترسی	شعاع عملکرد مفید(متر)		نوع مرکز	ردیف
	حداکثر	حداقل		
پیاده	۵۰۰	۳۰۰	کودکستان	۱
پیاده	۱۰۰۰	۴۰۰	دبستان	۲
پیاده در حداکثر ۱۵ دقیقه	۲۰۰۰	۸۰۰	راهنمایی	۳
دسترسی به صورت سواره و پیاده انجام می‌شود. دسترسی بیمارستان تا محلات مسکونی زیر پوشش، ۱/۵ - ۱ کیلومتر است.	۲۰۰۰	۱۲۰۰	دبیرستان	۴

۲.۱.۲. شعاع عملکرد مفید انواع واحدهای درمانی:

شعاع دسترسی درمانگاه (فاصله درمانگاه تا محلات مسکونی زیر پوشش)، ۷۵۰ - ۶۵۰ متر و شعاع دسترسی بیمارستان (فاصله بیمارستان تا محلات مسکونی زیر پوشش)، ۱/۵ - ۱ کیلومتر است.

[۱۵] [۲۸ و ۳۱]

۲.۱.۳. شعاع عملکرد مفید انواع فضاهای سبز:

شعاع عملکرد مفید فضاهای سبز، عموماً با توجه به تقسیمات ارائه شده جهت انواع پارک در ارتباط با سطوح تقسیمات کالبدی شهر تعیین گردیده است. از آنجا که در طرح حاضر، الگوی تقسیمات کالبدی متفاوتی مورد نظر قرار گرفته است، لذا نمی‌توان به سادگی شعاع‌های عملکردی مذبور را مورد استفاده قرار داد. با این حال اشاره به آنها خالی از لطف نیست:

- شعاع عملکرد مفید پارک کودک ۱۶۰۰ متر، پارک محله ۳ - ۲ کیلومتر، پارک ناحیه‌ای حداکثر ۳ کیلومتر و پارک شهر ۶ - ۵ کیلومتر پیش‌بینی گردیده‌اند [۲۵-۹۶] و موقعیت پارک شهرهای بزرگ و ابرشهرها را در فاصله زمانی حدکثر ۳۰ دقیقه [از واحدهای مسکونی] قرار داده‌اند. [۷۴ ص ۹]

در شهر نورسلند، با توجه به انواع پارک مورد پیش‌بینی در شهر، فاصله انواع پارک‌ها از واحد مسکونی به شرح جدول زیر ارائه گردیده است : [۸ ص ۳۸]

جدول ۲۹: فاصله انواع پارک مورد پیش‌بینی در شهر نورسلند از واحدهای مسکونی

ردیف	نوع پارک	فاصله از واحد مسکونی (به کیلومتر)
۱	پارک واحد همسایگی	۰/۰۹
۲	پارک محله در شهر	۰/۰۸
۳	پارک ناحیه‌ای در شهر	۱/۶
۴	پارک شهر	۳/۲
۵	پارک منطقه‌ای شهر	۶/۵
۶	پارک با اهمیت منطقه‌ای	۱۵
۷	پارک با اهمیت ملی	۵۰

سید محسن حبیبی و صدیقه مسایلی، فاصله بوستان محله‌ای تا محلات مسکونی زیر پوشش را ۳۷۵-۳۰۰ متر پیشنهاد می‌نمایند. ضمن آنکه فاصله بوستان کودک تا محلات مسکونی زیر پوشش را ۲۵۰-۲۲۰ متر تعیین نموده‌اند. شعاع دسترسی مناسب (فاصله تا محلات مسکونی زیرپوشش) بوستان ناحیه نیز ۷۵۰-۶۵۰ متر شناسایی گردیده است. [۱۸ ص ۱۰-۱۵]

در یک تقسیم‌بندی دیگر، شعاع حوزه نفوذ پارک‌ها را بر اساس نوع پارک و وسعت پارک به شرح جدول زیر پیش‌بینی نموده‌اند :

جدول ۳۰: شعاع حوزه نفوذ پارک‌ها

ردیف	تیپ پارک	وسعت	شعاع حوزه نفوذ
۱	همسایگی	کوچکتر از ۵۰۰ مترمربع	۱۰۰ متر
۲	کودک	کوچکتر از ۵۰۰۰ مترمربع	۱۰۰ متر
۳	محله‌ای	۵۰۰۰ - ۵۰۰۰۰ مترمربع	۱۰۰۰ متر
۴	ناحیه‌ای	۱۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰ مترمربع	۲۰۰۰ متر
۵	منطقه‌ای	۱۰۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰ مترمربع	۴۰۰۰ متر
۶	شهری	بزرگتر از ۲۰۰۰۰۰ مترمربع	حوزه نفوذ اینگونه پارک‌ها در سطح شهر پراکنده است

مأخذ : [۷ ص ۴۳]

در پیشنهادی دیگر، شعاع عملکردی انواع پارک با توجه به شرایط ایران، به شرح زیر پیش‌بینی گردیده است:

- پارک کودک: شعاع عملکردی ۱ کیلومتر
- پارک محله‌ای: شعاع عملکردی ۲ تا ۳ کیلومتر
- پارک شهری: شعاع عملکردی ۵ تا ۷ کیلومتر» [۲۰۶-۲۰۵ ص ۱۱]

برآورد اخیر دارای فاصله نسبتاً زیاد با مواردی است که پیش‌تر بدانها اشاره شد. در نهایت شعاع عملکرد مفید انواع فضاهای سبز در شهر کرج می‌باید براساس شرایط خاص این شهر و پیش‌بینی‌های طرح حاضر در ارتباط با انواع و میزان سطوح اختصاص یافته به فضای سبز شناسایی و ارائه شود.

۴.۱.۲. شعاع عملکرد مفید واحدهای تجاری:

سید محسن حبیبی و صدیقه مسایلی، شعاع دسترسی انواع واحدهای تجاری با آهنگ خرید روزانه - هفتگی (در مقیاس محله) را در فاصله زمانی ۵ دقیقه (پیاده) از محل واحد مسکونی و شعاع دسترسی واحدهای تجاری خرید روزانه (در مقیاس شهری) را در فاصله سه دقیقه (پیاده) از محل واحد مسکونی پیش‌بینی نموده‌اند. [۱۵ ص ۱۲ و ۱۷] این بدان معنا است که هر شهروند می‌باید با حداقل ۵ دقیقه پیاده روی از محل واحد مسکونی‌اش به محل انجام خریدهای روزانه و هفتگی‌اش دسترسی داشته باشد. ضمن آنکه انواع واحدهای تجاری خرید هفتگی - ماهانه نیز در پیش‌بینی مزبور، در فاصله ۱۵ دقیقه‌ای پیاده از محل واحد مسکونی قرار می‌گیرند. واحدهای تجاری خرید ماهانه (مقیاس ناحیه) و انواع واحدهای تجاری عمده‌فروشی (مقیاس منطقه) نیز به ترتیب در فاصله ۲۰ و ۳۰ دقیقه‌ای از واحد مسکونی قرار گرفته‌اند.

براساس برآوردهای دیگر، در ایران شعاع موثر خدمت مراکز خرید محله‌ای (شامل عناصری چون سوپرمارکت)، ۱/۵ - ۱/۸ کیلومتر و شعاع موثر خدمت مراکز خرید شهری (شامل عناصری چون تعاونی شهر و روستا، شورای اصناف، داروخانه، و ادارات و ...)، ۶ - ۲/۵ کیلومتر است. [۶۲ ص ۹۶]

۴.۱.۳. شعاع عملکرد مفید کتابخانه‌ها:

انواع چهارگانه کتابخانه‌ها را نیز مانند سایر عناصر شهری در ارتباط با سطوح تقسیمات کالبدی - خدماتی شهر تعریف نموده‌اند. در این تعریف در یک شهر بزرگ، کتابخانه مرکزی شهر دارای شعاع عملکردی در سطح تمام شهر، کتابخانه منطقه‌ای دارای شعاع عملکردی ۵۰۰۰ - ۱۵۰۰ متر، کتابخانه ناحیه‌ای دارای شعاع عملکردی ۱۶۰۰ - ۱۰۰۰ متر و کتابخانه محلی دارای شعاع عملکردی ۱۰۰۰ - ۵۰۰ متر است. [۱۰ ص ۲۴] استفاده از ارقام مزبور می‌تواند در تعیین شعاع عملکرد مفید انواع کتابخانه‌های شهر کرج مفید واقع شود.

۱.۶. شعاع عملکرد مفید فضاهای ورزشی :

با تقسیم‌بندی انواع فضاهای ورزشی به مرکز ورزشی واحد همسایگی، مرکز ورزشی محله، مرکز ورزشی ناحیه و مرکز ورزشی شهر، شعاع عملکرد مفید این مراکز به شرح زیر تعیین نموده‌اند:

۱) شعاع عملکردی مرکز ورزشی واحد همسایگی ۳۰۰ متر است.

۲) شعاع عملکردی مرکز ورزشی محله، ۱۰۰ تا ۱۰۰۰ متر است.

۳) شعاع عملکردی مرکز ورزشی ناحیه، ۳۰۰ تا ۳۰۰۰ متر است.

۴) شعاع عملکردی مرکز ورزشی شهر، به جنبه‌یت و اندازه شهر بستگی دارد و بسته به مورد تعیین می‌شود. [۱۰ ص ۵۵-۵۰]

در یک بررسی دیگر محوطه تحت پوشش زمین ورزش محله در شعاع ۸۰۰ - ۴۰۰ متر (حداکثر ۱ کیلومتر) و محوطه تحت پوشش زمین ورزش ناحیه‌ای و شهری ۴۰۰۰ تا ۶۰۰۰ متر برآورده شده است. [۷۴ ص ۹] اگرچه تقسیم‌بندی فوق با سطوح خدماتی مورد پیش‌بینی در شهر کرج متفاوت است، اما می‌تواند راهنمای خوبی در تعیین شعاع عملکردی انواع کاربری ورزشی در شهر کرج باشد.

۱.۷. شعاع عملکرد مفید سایر کاربری‌های خدماتی :

در ارتباط با سایر انواع کاربری‌های خدماتی نیز شعاع عملکردی مختلفی ارائه شده است که در ادامه به آنها اشاره می‌گردد:

- شعاع دسترسی به مراکز آتش‌نشانی ۲ تا ۳ کیلومتر است. [۱۷۷ ص ۱]

- شعاع عملکردی کاربری مذهبی ۲۰۰ متر است. [۱۱ ص ۲۰۹]

- شعاع عملکردی کاربری تفریحی ۷۰۰ - ۶۰۰ متر است. [۱۱ ص ۲۱۰]

- فاصله فضای بازی و محل مسکونی در گروه سنی ۳ - ۰ سال، ۵۰ متر؛ در گروه سنی ۶ - ۴ سال ۱۵۰ - ۱۰۰ متر؛ در گروه سنی ۱۱ - ۷ سال، ۳۰۰ - ۲۰۰ متر و در گروه سنی ۱۵ - ۱۲ سال، ۸۰۰ - ۵۰۰ متر است. [۱۶ ص ۵۲-۵۰]